

الله

سرشناسه	: قرآنی، محسن، ۱۳۲۴ - Keraet, Muhsin
عنوان قراردادی	: تفسیر نور - برگزیده
عنوان و نام پدیدآور	: قرآن و عبرت/ تهیه و تدوین اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی .
مشخصات نشر	: مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۹۶ .
مشخصات ظاهری	: ۳۲ ص .
فروست	: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی): ۲۲۵۱ .
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۰۲-۲۷۵۶-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب حاضر برگزیده‌ای از « تفسیر نور» تالیف محسن قرآنی است .
موضوع	: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴
موضوع	: Qur'an -- Shiite hermeneutics -- ۲۰th century
موضوع	: رمضان -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: Ramadan -- Qur'anic teaching
شناسه افزوده	: آستان قدس رضوی . اداره تولیدات فرهنگی
شناسه افزوده	: (شرکت به نشر) انتشارات آستان قدس رضوی
شناسه افزوده	: Behnashr Company (Astan Quds Razavi Publications)
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ۷۰۳۵ ت ۳۵ / ق ۹۸ / BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۱۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۰۲۲۰۵

قرآن و عبرت

برگرفته از کتاب رمضان با قرآن حجت الاسلام والمسلمین قرآنی

تهیه و تدوین: اداره تولیدات فرهنگی

ویرایش محتوایی: زینب سادات حسینی

ویرایش زبانی و صورتی: صدیقه رئیسی و مرضیه نصیری (مؤسسه ویراستاران)

گرافیک و صفحه‌آرایی: امین کوثری

ناشر: انتشارات آستان قدس رضوی

نوبت چاپ: دوم، بهار ۱۳۹۶

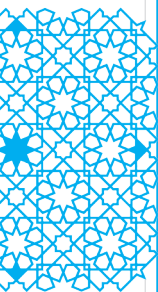
شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

چاپ: مجتمع چاپ و نشر روزنامه قدس

نشانی: مشهد، حرم مطهر رضوی، صحن جامع رضوی، اداره تولیدات فرهنگی

تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۷ - صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵

حق چاپ محفوظ است

مقدمه	۴
اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۵
پاسخ به شبهات	۸
اهلیت داشتن یا نداشتن	۱۰
مودّت اهل بیت <small>علیهم السلام</small>	۱۱
آخرین رسالت پیامبر اسلام <small>صلی الله علیه و آله</small>	۱۸
ولایت؛ اكمال و اتمام رسالت	۲۱
جانشینان خدا در جهان	۲۵
بقیة الله	۲۸

مقدمه

موضوع اهل بیت (علیهم السلام) از جمله محورهای عمده و بارز در متن آیات قرآن است و ایشان به صراحت، مخاطب خداوند قرار گرفته‌اند و به نص آیه تطهیر، به افتخار طهارت و پاکیزگی نائل آمده‌اند. در احادیث نبوی نیز بارها اهل بیت (علیهم السلام) تکریم و تجلیل شده و امت به رعایت حقوق ایشان توصیه شده‌اند؛ چنان‌که در قرآن کریم، مودت و دوستی ایشان پاداش زحماتی بیان شده است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ایفای رسالت خود متحمل شده‌اند. سخن از جایگاه و منزلت اهل بیت (علیهم السلام) و رابطه و نسبت آنان با قرآن و سهم ایشان در تفسیر و تبیین معارف وحی و موضوعاتی از این دست، سخنی دیرپا و گسترده است و در این نوشته کوتاه، هرگز نمی‌توانیم مدعی نمایانندن آن همه فضیلت و منزلت باشیم. مجال محدود این صفحات، تنها امکان ارائه نمونه‌هایی را خواهد داشت و سعی ما بر این است که بهترین‌ها را مطرح کنیم. محور بحث کتاب حاضر، چند درس از کتاب رمضان با قرآن اثر استاد ارجمند حجت الاسلام والمسلمین قرائتی است که به پیشگاه خوانندگان عزیز تقدیم می‌شود.

★ اهل بیت علیهم السلام

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾ (همانا خداوند فقط اراده کرده است که پلیدی [گناه] را از شما اهل بیت [پیامبر] دور کند و شما را کاملاً پاک سازد).
به واژه‌های این عبارت قرآنی دقت فرمایید:

◆ کلمه ﴿إِنَّمَا﴾ نشانه آن است که این آیه شریف از موهبتی استثنایی دربارهٔ اهل بیت علیهم السلام سخن می‌گوید.

◆ مراد از ﴿يُرِيدُ﴾ ارادهٔ تکوینی است؛ زیرا ارادهٔ تشریحی خداوند پاکي همهٔ مردم است، نه فقط اهل بیت پیامبر صلوات الله عليهم.

◆ مراد از ﴿رِجْسٍ﴾ هرگونه ناپاکی ظاهری و باطنی است.

◆ مراد از ﴿أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ همهٔ خاندان پیامبر صلوات الله عليهم نیستند؛ بلکه برخی افراد آن است که نامشان در روایات شیعه و سنی آمده است و عبارت‌اند از: علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام.

پرسش: دلیل این انحصار چیست؟ چرا این بخش از آیه دربارهٔ زنان پیامبر صلوات الله عليهم یا تمام خاندان آن حضرت نیست؟

پاسخ‌ها: ۱. روایاتی از خود همسران پیامبر ﷺ، حتی از عایشه و امّ سلمه، نقل شده است که از رسول خدا ﷺ پرسیدند که آیا آن‌ها هم جزو اهل بیت ﷺ هستند و پیامبر ﷺ فرمودند خیر.

۲. در روایات متعددی می‌خوانیم که پیامبر ﷺ عبایی بر سر این چهار تن کشیدند و در حالی که همراه آنان در زیر عبا بودند، ایشان را اهل بیت خود معرفی کردند^۱ و به دیگران اجازه ورود ندادند.

۳. پیامبر اکرم ﷺ برای اینکه ثابت کنند تعبیر اهل بیت، علاوه بر ایشان، به امیرالمؤمنین و حضرت زهرا و حسنین (علیهم السلام) نیز اختصاص دارد، مدت شش ماه [یا هشت یا نه ماه] به هنگام نماز صبح، از کنار خانه فاطمه (علیها السلام) می‌گذشتند و می‌فرمودند: «الصلّاة یا أهل البیت» *«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً»*^۲»^۳.

در کتاب *إحقاق الحق وإزهاق الباطل* بیش از هفتاد حدیث از منابع معروف اهل سنت درباره اختصاص این آیه شریف به پنج تن ذکر شده است. در کتاب *شواهد التنزیل لقواعد التفضیل* که از کتب معروف اهل سنت است نیز بیش از ۱۳۰ روایت در همین زمینه آمده است.

۱. علی بن عیسی اربلی، *کشف الغمّة فی معرفة الأئمّة*، ج ۱، ص ۴۵ و ۴۶.

۲. احزاب، ۳۳.

۳. یوسف بن حاتم شامی، *الدر النظیم فی مناقب الأئمّة اللّهمیم*، ص ۴۶۰.

۴. مسلماً این آیه شامل زنان پیامبر ﷺ نمی‌شود؛ زیرا آن‌ها گاهی مرتکب گناه می‌شدند. در سورهٔ تحریم می‌خوانیم که پیامبر ﷺ رازی را به یکی از همسرانشان فرمودند و او امانت‌داری نکرد و به دیگری گفت. قرآن این عمل را گناه نامید و فرمود: ﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾^۱. عایشه هم که همسر آن حضرت بود، جنگ جمل را که در آن عدهٔ بسیاری از مسلمانان کشته شدند، علیه حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام به راه انداخت و سپس پشیمان شد.

★ پاسخ به شبهات

پرسش ۱: آیا در آیه ۳۳ سوره احزاب، ﴿يُطَهِّرَكُم﴾ به معنای آن نیست که اهل بیت (علیهم السلام) آلودگی داشته‌اند و خداوند آنان را تطهیر کرده است؟

پاسخ: شرط تطهیر، آلودگی نیست؛ زیرا قرآن درباره حوریان بهشتی، درحالی که هیچ‌گونه آلودگی ندارند، کلمه ﴿مُطَهَّر﴾ را به کار برده است؛ به عبارت دیگر ﴿يُطَهِّرَكُم﴾ به معنای پاک نگه داشتن است، نه پاک کردن از آلودگی قبلی.

پرسش ۲: اگر اهل بیت (علیهم السلام) تنها پنج نفرند، چرا این آیه در میان جملاتی قرار گرفته است که درباره زنان پیامبر (علیهم السلام) است؟ پاسخ‌ها: ۱. جمله ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ...﴾ به صورت جداگانه نازل شده؛ ولی هنگام جمع‌آوری قرآن به صورت منسجم کنونی، در اینجا قرار گرفته است.

۲. رسم فصیحان و شاعران و ادیبان عرب این بوده است که در لابه‌لای مطالب معمولی حرف جدید و مهمی مطرح کنند تا تأثیرش بیشتر باشد؛ چنان که در میان اخبار صداوسیما، اگر گوینده یک مرتبه بگوید به خبری که هم‌اکنون به دستم رسید توجه فرمایید، این‌گونه سخن گفتن نوعی شوک روانی و تبلیغاتی ایجاد می‌کند.

نظیر این آیه، آیه سوم سوره مائده است که در آن، مطلب مربوط به ولایت و امامت و اکمال دین و اتمام نعمت و یأس کفار و رضای الهی، در کنار احکام مربوط به گوشت خوک و خون نازل شده است. این گونه جاسازی‌ها، رمز حفظ قرآن از دستبرد ناهلان است؛ درست همان گونه که گاهی زنان هنگام خروج از خانه، زیورآلات خود را در لابه لای پنبه‌های متکا قرار می‌دهند. ملاحظه می‌فرمایید که طلا و پنبه رابطه‌ای با یکدیگر ندارند؛ ولی این کار برای محفوظ ماندن از دستبرد ناهلان انجام می‌گیرد.

۳. در میان سفارش‌هایی که این آیه شریف به زنان پیامبر صَلَّیَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌کند، یک مرتبه آمده است که خداوند اراده مخصوص بر عصمت اهل بیت علیهم السلام دارد و این نکته را هشدار می‌دهد که زنان پیامبر در خانه‌ای هستند که معصومان علیهم السلام هستند و حتماً باید تقوا را بیشتر مراعات کنند.

۴. درباره اهل بیت علیهم السلام ضمیر جمع مذکر به کار رفته است که نشان از غالب بودن مردان است؛ برخلاف جملات مربوط به زنان پیامبر صَلَّیَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که در آن‌ها از ضمیر جمع مؤنث استفاده شده است: ﴿بُیُوتِكُنَّ﴾، ﴿أَقِمْنَ﴾، ﴿عَنْكُمْ﴾، ﴿يُطَهَّرْكُمْ﴾ و....

★ اهلیت داشتن یا نداشتن

خداوند در آیه ۴۶ سوره مبارکه هود، اهل نبودن پسر نوح را بیان می‌کند: ﴿قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ﴾ (فرمود: «ای نوح، او درحقیقت از کسان تو نیست؛ زیرا کردارش ناشایست است»). روایات بسیاری از پیامبر ﷺ و ائمه علیهم السلام به ما رسیده است که با این عبارت آغاز می‌شود: «لَيْسَ مِنَّا» (از ما نیست)؛ از جمله، پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند: «مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فَلَيْسَ مِنَّا»^۱ (هرکس به مسلمانی خیانت کند، از ما نیست). در حدیثی دیگر از همین بزرگوار نیز چنین آمده است: «مَنْ أَصْبَحَ وَ لَمْ يَهْتُمْ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ»^۲ (کسی که هر صبح در فکر خدمت به مسلمانان نباشد، مسلمان نیست).

به‌طور کلی، از مرور روایات معصومان علیهم السلام نتیجه می‌گیریم که دوست پیامبر ﷺ کسی است که مطیع خدا باشد؛ گرچه نسبتی با آن حضرت نداشته باشد و دشمن آن بزرگوار ﷺ نیز کسی است که نافرمانی خدا کند؛ گرچه از نزدیکان ایشان باشد.

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۸۴.

۲. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، علل الشرائع، ص ۱۳۱.

★ مودت اهل بیت (علیهم السلام)

پاداش رسالت

﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ (ای پیامبر، به مردم [بگو من از شما بر این [رسالت خود] هیچ مزدی جز مودت نزدیکانم درخواست نمی‌کنم و هرکس کار نیکی انجام دهد، بر نیکی او می‌افزاییم؛ چراکه خداوند آمرزنده و قدردان است).

بارها در قرآن این سخن به میان آمده است که انبیا از مردم پاداشی نمی‌خواستند. در آیات ۱۰۰ تا ۱۸۰ سوره شعراء، این مطلب از قول پیامبران مختلف تکرار شده است. پیامبر اسلام ﷺ نیز در برابر انجام رسالتشان، از مردم درخواست مزد مادی نداشتند؛ ولی دو مرتبه از طرف خداوند با کلمه ﴿قُلْ﴾ مأمور شدند تا مزد معنوی را که به نفع خود مردم است، از آن‌ها تقاضا کنند. این درخواست مزد معنوی با دو تعبیر آمده است: یک بار می‌فرماید: ﴿مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾^۱ (من هیچ مزدی نمی‌خواهم؛ جز آنکه

۱. شوری، ۲۳.

۲. فرقان، ۵۷.

هرکه خواست، راه خدا را انتخاب کند) و بار دیگر می‌فرماید:
﴿لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ (به ازای آن [رسالت]
پاداشی از شما نمی‌خواهم، مگر دوستی با خویشاوندانم را).

همچنین، آیه ۴۷ سوره سبأ نتیجه و فایده درخواست مودت
را به نفع خود مردم می‌داند: ﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ
لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ (بگو هر
مزدی که از شما خواستم، پس آن به نفع شماست. مزد من جز
برعهده خدا نیست و او بر هر چیزی گواه است).

بنابراین اگر پیامبر اکرم ﷺ از ما مزدی درخواست می‌کند
و می‌گویند اهل بیتشان را دوست بداریم، به سبب آن است
که فایده این مزد به خود ما برمی‌گردد: ﴿فَهُوَ لَكُمْ﴾؛ زیرا
کسی که به اهل بیت معصوم پیامبر ﷺ علاقه‌مند باشد،
از آنان پیروی می‌کند و هرکس از رهبران معصوم علیهم‌السلام پیروی
کند، از راه خدا پیروی کرده است.

مفهوم ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾، مثل این است
که معلمی به شاگردانش بگوید مزدی از آن‌ها نمی‌خواهد، جز
آنکه درسشان را خوب بخوانند که فایده این امر هم، به خود
شاگردان برمی‌گردد. بنابراین مزد رسالت دو چیز است: یکی
انتخاب راه خدا و دیگری مودت قربی. جالب آنکه در هر دو
تعبیر، کلمه ﴿إِلَّا﴾ مطرح شده است؛ یعنی مزد پیامبر اکرم ﷺ
فقط همین است.

با کمی تأمل درمی یابیم که باید راه خدا و موَدّت اهل بیت (علیهم السلام) یکی باشد؛ زیرا اگر این ها دوراه باشد، تناقض است و مثلاً نمی توان گفت من فقط تابستان مطالعه می کنم و بار دیگر گفت من فقط زمستان مطالعه می کنم؛ چراکه محصور باید یک چیز باشد. از طرفی، موَدّت با دو امر ملازم است: یکی شناخت و معرفت؛ زیرا تا انسان کسی را نشناسد، نمی تواند به او عشق بورزد و دیگری اطاعت و تبعیت؛ چون موَدّت بدون اطاعت، نوعی تظاهر و دروغ و تملق است. با این توضیح، کسانی که از غیر اهل بیت (علیهم السلام) دستور می گیرند، راه خدا را پیش نگرفته اند و این مهم، دیدگاه قرآن است.

از نظر عقل هم، پاداش باید هم سنگ و هم وزن عمل باشد. رسالت، هم وزنی ندارد؛ مگر امامت که ادامه آن است. مزد رسالت ادامه هدایت است؛ پس مزد معصوم، سپردن ادامه کار به معصوم دیگر است و مزد عادل آن است که زحمات او را به عادل دیگر بسپاریم. عقل می گوید تا لطف هست، باید تشکر نیز باشد و اگر امروز لطف پیامبر (صلی الله علیه و آله) شامل حال ما شده است و ما به اسلام هدایت شده ایم، باید مزد رسالتش را بپردازیم و نیز اگر مزد رسالت موَدّت قریبی است، امروز هم باید قُربایی باشد تا به او موَدّت داشته باشیم و اطاعتش کنیم.

آری، امروز هم باید در قبال امام زمان، حضرت مهدی (عج)، موَدّت داشته باشیم و مطیع ایشان باشیم. مگر می شود

بگوییم مسلمانان صدر اسلام مأمور بودند مزد رسالت را بپردازند و در برابر قربی موذت داشته باشند، ولی مسلمانان امروز این وظیفه را ندارند یا قربایی نیست تا به او موذت بوزند و مزد رسالت را بپردازند! موذت حضرت مهدی علیه السلام در زمان غیبت، عمل به پیام‌های آن حضرت و حرکت در راه کسانی است که ما را به آنان سپرده‌اند، یعنی فقهای عادل و بی‌هوا و هوس. عقل انسان از اینکه موذت قربی پاداش پیامبری قرار گرفته است که صدها میلیون نفر را به هدایت و سعادت و فضل کبیر الهی رسانده است، می‌فهمد که قربی و کسانی که به موذت آن‌ها سفارش شده است، برترین افراد بشر و معصوم‌اند؛ زیرا هرگز موذت گنهگار، پاداش پیامبر معصوم قرار نمی‌گیرد. نمی‌توان باور کرد که موذت افرادی گنهگار بر مسلمانان جهان در طول تاریخ واجب باشد. هیچ فرقه‌ای از مسلمانان، جز شیعه، رهبران خود را معصوم نمی‌داند و هیچ فرد یا گروهی تاکنون نه برای امامان معصوم علیهم السلام گناهی نقل کرده و نه برای آن بزرگواران استادی نام برده است.

عقل می‌گوید گذاشتن دست بشر در دست غیر معصوم، نه تنها ظلم به انسانیت است، بلکه ظلم به تمام هستی است؛ زیرا هستی برای انسان آفریده شده است. آیاتی که در آن‌ها عبارت **﴿خَلَقَ لَكُمْ﴾** و **﴿سَخَّرَ لَكُمْ﴾** و **﴿مَتَاعاً لَكُمْ﴾** به کار رفته است، همگی نشانه آن است که هستی برای انسان خلق شده است و انسان برای تکامل واقعی و معنوی و

خدایی شدن، هستی یافته است. آیا سپردن این انسان با آن اهداف والا به رهبران غیرمعصوم، ظلم به او و ظلم به هستی نیست؟

اگر در روایات، رهبر معصوم و ولایت او زیربنا و اساس دین شناخته شده است: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ... وَالْوَلَايَةِ»^۱ و اگر حضرت علی عليه السلام تقسیم کننده مردم میان بهشت و دوزخ معرفی شده اند: «عَلِيُّ قَسِيمِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ»^۲ و اگر نماز و روزه و زکات و حج، بی ولایت پذیرفته نمی شود^۳ و اگر مودت اهل بیت عليهم السلام حسنه است^۴ و به زیارت و توسل به آنان سفارش شده است، همه به سبب همان جوهر کیمیایی مودت است. در این زمینه رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده اند:

۱. «مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً»^۵ (هر که با دوستی آل محمد صلی الله علیه و آله از دنیا برود، شهید است)؛
۲. «مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِباً»^۶ (هر که با دوستی آل محمد صلی الله علیه و آله از دنیا برود، توبه کننده است)؛

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۸.

۲. نک: علی بن ابراهیم قمی، تفسیر القمی، ج ۲، ص ۳۲۴؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، امالی الصدوق، ص ۴۶.

۳. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، امالی الصدوق، ص ۲۵۶.

۴. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۳۶۲ و ۳۶۳.

۵. علی بن عیسیٰ اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

۶. علی بن عیسیٰ اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

۳. «مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلًا
الْإِيمَانِ»^۱ (هرکه با دوستی آل محمد علیهم‌السلام از دنیا برود، مؤمنی
است که با ایمان کامل از دنیا رفته است)؛

۴. «مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ
بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ»^۲ (هرکه با کینه و بغض
آل محمد علیهم‌السلام بمیرد، روز قیامت درحالی می‌آید که میان دو
چشمش نوشته شده است: مایوس از رحمت خداوند)؛

۵. «مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِرًا»^۳ (هرکه با
بغض آل محمد علیهم‌السلام بمیرد، کافر مرده است)؛

۶. «مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشْمَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»^۴
(هرکه با بغض آل محمد علیهم‌السلام بمیرد، بوی بهشت را استشمام
نمی‌کند).

البته پر واضح است که مودّت بدون اطاعت، نمی‌تواند
هم‌وزن شهادت و مغفرت و ایمان کامل قرار گیرد.

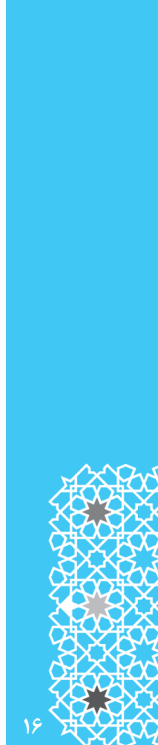
زمخشری و فخر رازی که از بزرگان اهل سنت هستند نیز
این احادیث را در تفاسیر خود آورده‌اند. بر اساس آنچه در تفسیر
کشاف محمود بن محمد زمخشری آمده است، همین که آیه
مودّت نازل شد، از پیامبر علیهم‌السلام پرسیدند: «قریبی چه کسانی

۱. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

۲. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

۳. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

۴. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، ج ۱، ص ۱۰۷.

هستند که مودّت آن‌ها بر ما واجب است؟» حضرت فرمودند: «علی و فاطمه و فرزندانشان.»^۱ همچنین آن حضرت علیه‌السلام فرموده‌اند: «فَاطِمَةُ بِضَعَةٌ مِثِّي يُؤَدِّينِي مَا يُؤَدِّيهَا»^۲ (فاطمه پاره تن من است. هرکس او را اذیت کند، مرا اذیت کرده است). در قرآن نیز کیفر کسانی که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را اذیت کنند، چنین آمده است: «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا»^۳ (کسانی که خدا و پیامبرش را آزار می‌دهند، خداوند رحمت خود را در دنیا و آخرت از آنان دور ساخته و برایشان عذاب خوارکننده‌ای آماده کرده است).

در حدیث دیگری هم می‌خوانیم که امام حسن علیه‌السلام در ذیل آیه «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا»^۴ فرمودند: «وَاقْتِرَافُ الْحَسَنَةِ مَوَدَّتُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ»^۵ (سبب [افزوده‌شدن بر حسنه، مودّت ما اهل بیت است).

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۳ و ۲۳۴.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۴.

۳. احزاب، ۵۷.

۴. شوری، ۲۳.

۵. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۲۳۲.

✱ آخرین رسالت پیامبر اسلام ﷺ

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾^۱ (ای پیامبر، آنچه [درباره ولایت و جانشینی حضرت علی عليه السلام] از سوی پروردگارت به تو نازل شده است، کاملاً [به مردم] برسان و اگر چنین نکنی، رسالت او را انجام نداده‌ای و [بدان که] خداوند تو را از [شر] مردم [و کسانی که تحمل شنیدن این پیام مهم را ندارند] حفظ می‌کند. همانا خداوند گروه کافران [لجوج] را هدایت نمی‌کند).

در تمام قرآن، فقط در این آیه است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره کتمان پیامی تهدید شده‌اند که اگر نگویند، تمام آنچه در ۲۳ سال رسالت خود تلاش کرده‌اند، هدر می‌رود! چند نکته، جهت‌گیری محتوایی این آیه را روشن می‌کند:

۱. سوره مائده در اواخر عمر شریف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نازل شده است؛

۲. در این آیه، به جای ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾^۲ تعبیر ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ﴾

۱. مائده، ۶۷.

۲. انفال، ۷۰ و ....

- آمده است که نشانهٔ رسالتی مهم است؛
۳. به جای فرمان «أَبْلَغُ»، فرمان «بَلَّغُ» آمده است که نشانهٔ ابلاغی قطعی و رسمی و مهم است؛
۴. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ برای نرساندن پیامی مهم تهدید شده‌اند که اگر این کار را نکنند، همهٔ زحماتشان به هدر می‌رود؛
۵. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از جان خود نمی‌ترسیدند؛ زیرا در روزگاری که تنهائی با بت‌ها مبارزه می‌کردند و در جنگ‌ها که با مشرکان درگیری نظامی داشتند، از خطرها نمی‌ترسیدند؛ درحالی که سنگ‌باران می‌شدند و یارانشان شکنجه می‌شدند. حالا در اواخر عمر و در میان این همه یار می‌توان باور کرد که بترسند؟!؛
۶. پیام آیه مربوط به توحید و نبوت و معاد نیست؛ چون این اصول در روزهای اول بعثت در مکه بیان شده است و در این زمینه، به این همه سفارش در آخر عمر آن حضرت نیازی نیست؛
۷. پیام آیه مربوط به نماز، روزه، حج، زکات، خمس و جهاد هم نیست؛ چون این‌ها در طول ۲۳ سال دعوت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بیان شده بود و مردم نیز به آن‌ها عمل کرده بودند و در این زمینه، هراسی در کار نبوده است.

همهٔ مفسران شیعه و بعضی مفسران اهل سنت یکی از مصادیق این آیه را اعلام ولایت و امامت حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام در هجدهم ذی حجهٔ سال دهم هجری در سفر حجة الوداع

پیامبر صلی الله علیه و آله و حدیث «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ» دانسته‌اند و ما را از تحیر نجات داده و راه را نشان داده‌اند.

امام باقر علیه السلام فرموده‌اند: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ فَأَخَذَ النَّاسُ بِأَرْبَعٍ وَتَرَكَوا هَذِهِ يَعْنِي الْوَلَايَةَ»^۲ (اسلام بر پنج چیز استوار است: نماز، زکات، روزه، حج و ولایت [اهل بیت] و به چیزی به اندازه ولایت توجه نشده بود؛ اما مردم چهار تایی آن را پذیرفتند و ولایت را ترک کردند).

۱. منسوب به علی بن موسی الرضا علیه السلام، صحیفه الإمام الرضا علیه السلام، ص ۶۴.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۸.

☆ ولایت؛ اکمال و اتمام رسالت

﴿الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ
الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ
لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (امروز [روز نصب ولایت امام علی علیه السلام]
کافران از [زوال] دین شما مأیوس شدند؛ پس از آنان نترسید
و از [مخالفت با] من بترسید! امروز دینتان را برای شما کامل
کردم و نعمت خود را بر شما تمام کردم و اسلام را به عنوان
دین [جاودان] برایتان پذیرفتم).

طبق روایات شیعه و سنی، این قسمت از آیه که می فرماید:
﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ...﴾ پس از نصب علی بن ابی طالب علیه السلام به
امامت در غدیر خم، نازل شده است. بدون در نظر گرفتن دلایل
نقلی، تحلیل عقلی نیز این مطلب را تأیید می کند؛ چون چهار
ویژگی مهم برای آن روز بیان شده است: ۱. روز یأس کافران؛
۲. روز اکمال دین؛ ۳. روز اتمام نعمت الهی برای مردم؛
۴. روزی که خداوند اسلام را به مثابه «دین» و مذهبی کامل،
برای انسان ها پسندیده است. در تاریخ اسلام، هیچ روز مهمی،
حتی بعثت، هجرت، فتح مکه و پیروزی در جنگ ها، با همه
ارزش هایی که داشته اند، این چهار صفت مهم مطرح شده در
این آیه را ندارند. بنابراین فقط روز غدیر خم است که چهار
عنوان ذکر شده در آیه با آن منطبق است:

۱. یأس کفار به سبب آن بود که وقتی تهمت و جنگ و سوء قصد به جان پیامبر ﷺ نافرجام ماند، تنها امید آن‌ها مرگ پیامبر ﷺ بود. نصب علی بن ابی طالب علیه السلام به همه فهماند که با مرگ پیامبر ﷺ دین آن بزرگوار محو نمی‌شود؛ زیرا شخصی همچون علی بن ابی طالب علیه السلام جانشین پیامبر ﷺ و رهبر امت اسلام خواهد بود. اینجا بود که همه کفار مأیوس شدند.

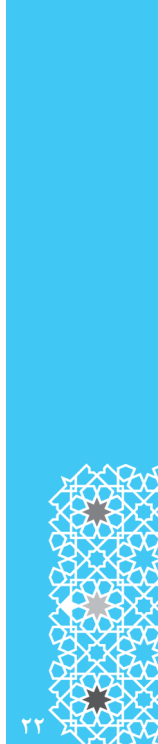
۲. کمال دین برای آن است که اگر مقررات و قوانین کاملی وضع شود، ولی برای امت و جامعه رهبری معصوم و کامل تعیین نشود، آن مقررات ناقص می‌ماند.

۳. اتمام نعمت به سبب آن است که قرآن، بزرگ‌ترین نعمت را نعمت رهبری و هدایت معرفی کرده است. اگر پیامبر اکرم ﷺ از دنیا می‌رفتند و مردم را بی‌سرپرست می‌گذاشتند، کاری انجام داده بودند که چوپان در برابر گله چنین نمی‌کند! پس چگونه امکان دارد که بدون تعیین رهبری الهی، نعمت تمام شود؟!

۴. رضایت خداوند از آن روست که هرگاه قانون کامل و مجری عادل به هم گره بخورد، رضایت پروردگار حاصل می‌شود.

به همین دلایل، یعنی اکمال دین، اتمام نعمت، رضایت حق و یأس کفار، در روایات اهل بیت (علیهم السلام) عید غدیر بزرگ‌ترین عید به شمار آمده است.

آثار اشیا و اعمال، گاهی مترتب بر جمع بودن همه اجزای آن‌هاست؛ مثل روزه که اگر یک لحظه هم پیش از اذان افطار

کنیم، باطل می‌شود. از این جهت، در بیان چنین موضوعاتی، کلمه «تمام» به کار رفته است: «أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ» و گاهی به گونه‌ای است که هر جزء، اثر خود را دارد؛ مثل تلاوت آیات قرآن که کمالش در تلاوت همه آن است و هر قدر هم خوانده شود، ثواب دارد. اما گاهی بعضی اجزا به گونه‌ای هستند که اگر نباشند، کل مجموعه ناقص است؛ هر چند همه اجزای دیگر هم باشند. مثل خلبان و راننده که هواپیما و ماشین بدون آن‌ها بی‌فایده است. رهبری و ولایت حق هم چنین است؛ چون انسان را با خدا گره می‌زند و بدون آن، آفریده‌ها و نعمت‌ها به نعمت تبدیل می‌شود و انسان را به خدا نمی‌رساند.

★ ولایت از آن کیست؟

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾^۱ (ولی و سرپرست شما، فقط خداوند و پیامبرش و مؤمنانی هستند که ایمان آورده‌اند: آن‌ها که نماز را برپا می‌دارند و در حال رکوع، زکات می‌دهند). در شأن نزول این آیه، از قول شیعه و سنی آمده است: فقیر نیازمندی وارد مسجد پیامبر ﷺ شد و از مردم کمک خواست.

۱. بقره، ۱۸۷.

۲. مائده، ۵۵.

کسی چیزی به او نداد. حضرت علی علیه السلام که به نماز مشغول بودند، در حال رکوع، انگشتر خود را به آن فقیر بخشیدند و در تکریم این بخشش، این آیه نازل شد. برای نمونه، علامه امینی رحمته الله در کتاب الغدير بيست منبع از منابع اهل سنت را برشمرده است که همه آنان شأن نزول این آیه را بر علی بن ابی طالب علیه السلام تطبیق کرده‌اند.^۱ پیامبر صلی الله علیه و آله در غدیر خم، برای بیان مقام امام علی علیه السلام این آیه را تلاوت فرمودند. امیرالمؤمنین علیه السلام نیز برای اثبات حقانیت خویش، بارها این آیه را خواندند.

آری بهترین معرفی آن است که اوصاف و خصوصیات کسی گفته شود و مخاطبان، خودشان مصداق آن را پیدا کنند؛ مانند این آیه که بدون به میان آوردن نامی از علی علیه السلام اوصاف و افعال آن عزیز را برشمرده است.

توجه به این مهم نیز ضروری است که ولایت فقیه در راستای ولایت امام معصوم است. در روایتی که به مقبوله عمر بن حنظله شهرت دارد، از سوی امام صادق علیه السلام امر شده‌ایم که به آن که حدیث ایشان را روایت می‌کند و در حلال و حرامشان نظر می‌کند و احکام دین را به درستی می‌شناسد، بنگریم و به حکومت او راضی باشیم؛ چرا که آن حضرت چنین شخصی را بر ما حاکم قرار داده‌اند.^۲

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه:

<http://www.hawzah.net/fa/Article/view/91361>

۲. نک: محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۶۷؛ احمد بن علی طبرسی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۵۵ تا ۳۵۷.

★ جانشینان خدا در جهان

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى
لَهُمْ وَ لِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا
يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ
هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، وعده می‌دهد که حتماً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد؛ همان‌گونه که به پیشینیان آن‌ها خلافت روی زمین را بخشید. نیز دینی را که برای آنان پسندیده است، پابرجا و ریشه‌دار خواهد ساخت و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل خواهد کرد؛ آنچنان‌که [فقط] خدا را می‌پرستند و چیزی را شریک او نخواهند کرد و کسانی که بعد از این کافر شوند، پس آنان همان فاسقان‌اند.

در روایات بسیاری از امامان معصوم علیهم السلام می خوانیم که مصداق کامل این آیه، حکومت حضرت مهدی علیه السلام است. در قرآن هم بارها به حکومت نهایی صالحان تصریح شده؛ از جمله سه مرتبه آمده است: ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ یعنی اسلام بر همهٔ ادیان پیروز خواهد شد. در آیهٔ دیگری می فرماید: ﴿أَنَّ الْأَرْضَ يَرِيهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾^۲ (بندگان صالح من وارث زمین خواهند شد) و در دو جای دیگر از کلام وحی می خوانیم: ﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾^۳ (و سرانجام [نیک] برای پرهیزکاران است). دربارهٔ پیروزی کامل اسلام احادیث بسیاری موجود است؛ از جمله مقداد بن أسود از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده است که در زمین خانه‌ای نخواهد بود، مگر آنکه اسلام در آن خانه وارد خواهد شد.^۴

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مسیر برگشت از مکه در آخرین حجتان، در غدیر خم به فرمان خدا حضرت علی رضی الله عنه را جانشین خود معرفی کردند. به آیه‌ای که در آن هنگام نازل شد، توجه فرمایید: ﴿رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^۵ (امروز من اسلام را برای

۱. توبه، ۳۳؛ فتح، ۲۸؛ صف، ۹.

۲. انبیاء، ۱۰۵.

۳. اعراف، ۱۲۸؛ قصص، ۸۳.

۴. نک: محمد باقر مجلسی، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۵، ص ۱۳۷.

۵. مائده، ۳.

شما پسندیدم). در این آیه نیز وعده الهی پیروزی آن دینی است که خدا پسندیده است: ﴿دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ﴾^۱. دینی که خدا پسندیده و اعلام کرده است، همان مکتب غدیر خم است. پیام‌هایی که از این آیه استفاده می‌شود، بدین قرار است:

۱. اسلام دین آینده جهان است. آینده تاریخ به سود مؤمنان بوده و با شکست سلطه کافران همراه است: ﴿وَعَدَ اللَّهُ... لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمْ﴾؛

۲. باید به محرومان مؤمن امید دهیم تا فشارها و سختی‌ها، آن‌ها را مأیوس نکند: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا...﴾؛

۳. کلید و رمز لیاقت برای به دست گرفتن حکومت گسترده حق، تنها ایمان و عمل صالح است: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾. در اینجا به کسانی که اهل ایمان و عمل صالح باشند، وعده پیروزی داده شده است، نه به آنان که فقط اهل ایمان‌اند؛

۴. دین از سیاست جدا نیست؛ بلکه سیاست و حکومت برای حفظ دین است: ﴿لَيْسَتْ خُلَفَائِهِمْ... يَعْبُدُونِي﴾؛

۵. در تبلیغ و ارشاد مردم، بیان نمونه‌هایی از تاریخ گذشته برای باورپذیر کردن مطالب، مفید است: ﴿كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾؛

۶. پیروزی نهایی اهل حق سنت الهی است: ﴿كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾؛

۷. هدف از پیروزی و حکومت اهل ایمان، استقرار دین الهی در
زمین و رسیدن به توحید و امنیت کامل است: ﴿لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ
دِينَهُمْ﴾، ﴿لِيُبَدِّلَنَّهُمْ﴾، ﴿لَا يُشْرِكُونَ﴾؛

۸. دین اسلام، یگانه دینی است که رضایت الهی در آن است:
﴿دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ﴾؛

۹. امنیت واقعی، در سایه حکومت دینی است: ﴿وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ
مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾؛

۱۰. در حکومت صالحان نیز گروهی انحراف خواهند داشت:
﴿وَعَدَّ اللَّهُ... وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ﴾.

بقية الله

در روایات به هروجود مبارکی که به اراده خداوند برای افراد
بشر باقی می ماند، «بقية الله» گفته می شود؛ از جمله به
سربازان مؤمنی که پیروزمندانه از جبهه جنگ برمی گردند؛
زیرا به اراده الهی باقی مانده اند.

به امام عصر علیه السلام نیز «بقية الله» می گویند؛ چون آن وجود
شریف را خداوند برای هدایت مردم ذخیره کرده و باقی
نگه داشته است. در روایات می خوانیم که یکی از نام ها و

اسامی مبارک آن حضرت «بقیة الله» است و ما به ایشان با این نام سلام می کنیم: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بَقِیَّةَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ»^۱.
 وقتی امام زمان علیه السلام در مکه ظهور فرماید، آیه ۸۶ سوره هود، یعنی ﴿بَقِیَّتُ اللَّهِ خَیْرٌ لَّكُمْ إِنِ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَ مَا أَنَا عَلَیْكُمْ بِحَفِیْظٍ﴾^۲ را تلاوت می کنند و می فرمایند: «أَنَا بَقِیَّةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ...»^۳ (من آن 'بقیة الله' هستم). البته به سایر معصومان علیهم السلام نیز لقب «بقیة الله» داده شده است.
 امید آنکه با ظهور یگانه منجی جهان و درک حکومت حضرت بقیة الله الأعظم علیه السلام، طعم شیرین زیستن در سایه قرآن و عترت را به تمامی احساس کنیم.

۱. ابن مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۵۶۹.

۲. ابن مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، ص ۵۶۹.

۳. محمد بن علی بن بابویه قمی، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۳۳۱.

کتابنامه

۱. قرآن کریم.
۲. ابن مشهدی، محمد بن جعفر، المزار الکبیر، به تحقیق و تصحیح جواد قیومی اصفهانی، چ ۱، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیّه قم، ۱۴۱۹ ق.
۳. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمّة فی معرفة الأئمة، به تحقیق و تصحیح سید هاشم رسولی محلاتی، چ ۱، تبریز: بنی هاشمی، ۱۳۸۱ ق.
۴. پایگاه اطلاع رسانی حوزه:
<http://www.hawzah.net/fa/Article/view/91361>
۵. شامی، یوسف بن حاتم، الدر النظیم فی مناقب الأئمة اللہامیم، چ ۱، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۲۰ ق.
۶. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، امالی الصدوق، چ ۶، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ ش.
۷. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، چ ۲، قم: دار الشریف الرضی للنشر، ۱۴۰۶ ق.
۸. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، علل الشرائع، ترجمه هدايت الله مسترحمی، چ ۶، تهران: کتاب فروشی مصطفوی، ۱۳۶۶ ش.

۹. شیخ صدوق (قمی)، محمد بن علی بن بابویه، کمال الدین و تمام النعمة، به تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری، ج ۱، چ ۲، تهران: اسلامیه، ۱۳۹۵ ق.

۱۰. طبرسی، احمد بن علی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، به تحقیق و تصحیح محمد باقر خراسان، ج ۲، چ ۱، مشهد: نشر مرتضی، ۱۴۰۳ ق.

۱۱. علی بن موسی الرضا علیه السلام، صحیفة الإمام الرضا علیه السلام، به تحقیق و تصحیح محمد مهدی نجف، چ ۱، مشهد: کنگره جهانی امام رضا علیه السلام، ۱۴۰۶ ق.

۱۲. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمّی، به تحقیق و تصحیح طیب موسوی جزائری، ج ۲، چ ۳، قم: دار الکتب، ۱۴۰۴ ق.

۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، به تحقیق و تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، ج ۱ و ۲، چ ۴، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۴۰۷ ق.

۱۴. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، به تحقیق و تصحیح جمعی از محققان، ج ۲۳ و ۴۳، چ ۲، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.

۱۵. مجلسی، محمد باقر، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، به تحقیق و تصحیح سیدهاشم رسولی محلاتی، ج ۵، چ ۲، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۴۰۴ ق.

مسابقه فرهنگی قرآن و عترت

توضیحات شرکت در مسابقه

◇ پرسش‌ها از متن همین کتابچه طرح شده است و افراد بالای ۱۲ سال می‌توانند در این مسابقه شرکت کنند.

◇ برای شرکت در مسابقات فرهنگی، می‌توانید به یکی از این روش‌ها اقدام کنید:

۱. ارسال پاسخ به سامانه پیامکی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲: برای این کار، کافی است به ترتیب نام مسابقه و شماره گزینه‌های صحیح پرسش‌ها به صورت عددی پنج‌رقمی از چپ به راست را به همراه نام و نام خانوادگی خود، به سامانه ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲ پیامک کنید.

مثال: قرآن و عترت ۱۳۴۲۱ علی کشاورز

۲. مراجعه به بخش مسابقات پرتال جامع آستان قدس رضوی به نشانی:

www.razavi.aqr.ir

۳. پاسخ به پرسش‌ها در پاسخ‌نامه: پاسخ‌نامه تکمیل شده را می‌توانید به صندوق‌های مخصوص مستقر در کیوسک‌های راهنمای زائریندازید یا به صندوق پستی ۳۵۱-۹۱۷۳۵ ارسال کنید.

◇ هزینه پست پاسخ‌نامه از طریق قرارداد «پست جواب‌قبول» پرداخت شده است و لازم نیست از پاکت و تمبر استفاده کنید.

◇ آخرین مهلت شرکت در مسابقه، یک‌ماه پس از دریافت کتاب است.

◇ قرعه‌کشی از بین پاسخ‌های کامل و صحیح و به صورت روزانه

انجام می‌شود و نتیجه آن نیز از طریق سامانه پیامکی گفته شده به اطلاع برندگان می‌رسد.

♦ پیشنهادها و انتقادهای خود را در پیامک جداگانه‌ای ارسال کنید.

شماره تماس: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۹

پرسش‌ها

پرسش اول: در حدیثی گهربار چنین آمده است: «کسی که هر صبح در فکر خدمت به مسلمانان نباشد، مسلمان نیست.» این سخن از کدام معصوم نقل شده است؟

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۲. امام حسن علیه السلام

۳. امام باقر علیه السلام

۴. امام کاظم علیه السلام

پرسش دوم: خداوند متعال در کدام آیه از قرآن کریم، مودت و دوستی اهل بیت علیهم السلام را مزد رسالت دانسته است؟

۱. سوره مبارکه مائده، آیه ۶۷

۲. سوره مبارکه شوری، آیه ۲۳

۳. سوره مبارکه طه، آیه ۱۰۹

۴. سوره مبارکه فرقان، آیه ۲۷

پرسش سوم: سومین آیهٔ سورهٔ مبارکهٔ مائده بر کدام گزینه دلالت دارد؟

۱. روز یأس کافران
۲. روز اکمال دین
۳. روز اتمام نعمت الهی بر مردم
۴. همهٔ گزینه‌ها

پرسش چهارم: آیهٔ ۵۵ سورهٔ مبارکهٔ مائده بر کدام گزینه دلالت دارد؟

۱. ولایت و سرپرستی امام علی علیه السلام
۲. انفاق امام علی علیه السلام به نیازمندان، در حال رکوع
۳. اهمیت ولایت
۴. همهٔ گزینه‌ها

پرسش پنجم: طبق روایات، حکومت حضرت مهدی علیه السلام مصداق کامل کدام آیهٔ شریف است؟

۱. سورهٔ مبارکهٔ شوری، آیهٔ ۲۳
۲. سورهٔ مبارکهٔ آل عمران، آیهٔ ۱۰۴
۳. سورهٔ مبارکهٔ نور، آیهٔ ۵۵
۴. سورهٔ مبارکهٔ رعد، آیهٔ ۳۹

پاسخ‌نامه مسابقه فرهنگی قرآن و عترت

نام و نام خانوادگی: ..... نام پدر: .....

تحصیلات: ..... استان: ..... شهر: .....

تلفن ثابت با کد شهر: ..... شماره همراه: .....

گزینه	۱	۲	۳	۴
پرسش اول				
پرسش دوم				
پرسش سوم				
پرسش چهارم				
پرسش پنجم				

نظرسنجی

ردیف	موضوع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	میزان رضایت از جذابیت‌های ظاهری، مانند طرح جلد، اندازه و...					
۲	میزان شیوایی مطالب					
۳	قابلیت فهم مطالب					
۴	میزان جذابیت و تازگی موضوع و مطالب					
۵	میزان تأثیرگذاری و مفید بودن مطالب					
۶	میزان تناسب محتوا با نیاز شما					
۷	میزان تناسب پرسش‌ها با موضوع					
۸	میزان رضایت کلی					
پیشنهادهای و انتقاداتها:						
.....						
.....						

لیه کاغذ را پس از برش، تا زده و بچسبانیید.

پست جواب قبول

..... فرستنده:

.....

.....

..... کدپستی:

----- از این قسمت تا شود -----

هزینه پستی بر اساس قرارداد شماره ۲۵۱ - ۹۱۷۳۴ پرداخت شده است.

طرف قرارداد: اداره تولیدات فرهنگی استان قدس رضوی

صندوق پستی: ۳۵۱ - ۹۱۷۳۵